

بسمه تعالی

دانشگاه علامه طباطبایی (ره)

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

موضوع :

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته سنجش و اندازه گیری

(روانشنجی) از دانشگاه علامه طباطبایی (ره)

عنوان :

**ساخت و هنجاریابی پرسشنامه سنجش پایگاه هویت در بین دانشجویان
دانشگاه قم و مقایسه پایگاه های هویت در بین دانشجویان شاهد و غیر شاهد**

استاد راهنما:

آقای دکتر نور علی فرخی

استاد مشاور :

آقای دکتر فریبرز درتاج

استاد داور:

آقای دکتر علی دلاور

دانشجو :

اکرم رحیمی راد

سال ۱۳۸۷

يا أيها العزيز مسنا واهلنا الضّرّ و جننا ببضاعة مزجاء فاوف لنا الكيل و تصدّق علينا

انّ الله يجزى المتصدّقين

تقدیم به :

آنان که فروغ نگاهشان

گرمی کلامشان

روشنی دیدگان‌شان

سرمایه جاودانی زندگی ام بوده و هست .

به پاس ارچ گذاشتن به تمامی مهر و محبتی که به من بخشیده اند،

حاصل تمام زحماتم را تقدیم به

آن دو اسطوره مهر و ایمان

پدر و مادر

می کنم تا بگویم هرچند در جبران زحمات تان ناتوانم

اما قدردان عاطفه آسمانی شما هستم و خواهم بود.

انشاء... .

و تقدیم به همدم همیشه همراهم :

همسر

او که در تمامی مراحل کار دوشادوشم حرکت کرد و دعا‌های خیر او

بدرقه راهم بود .

و الحمد لله رب العالمين .

با تشکر فراوان از زحمات بی دریغ و پدرانۀ استاد بزرگوار جناب آقای دکتر نورعلی فرخی استاد راهنما که در همه مراحل کار با راهنمایی های خرد مندانۀ و مدبرانۀ خود کمک به رفع موانع و مشکلات می نمودند .
و از آقای دکتر درتاج بخاطر راهنمایی های ارزشمندشان سپاسگذاری می نمایم .

و همچنین مراتب قدردانی و تشکر خود را از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر صرامی که به شایستگی سوالات علمی دانشجویان را با صبوری پاسخگو بودند.

و با تشکر ویژه از استاد معزز جناب آقای دکتر علی دلاور ، که در طول دورۀ از دریای علمشان بهره بسیار بردم و زحمت داوری این اثر ناچیز را بر عهده گرفتند.

فهرست مطالب :

فصل اول :گستره علمی پژوهش

۲	مقدمه
۳	بیان مسئله
۶	اهمیت و ضرورت پژوهش
۷	سوالات پژوهش
۷	اهداف پژوهش
۹	تعریف عملیاتی

فصل دوم : مروری بر ادبیات پژوهش

بخش اول

۱۱	مبانی نظری آزمون سازی
۱۱	تعریف اندازه گیری
۱۲	آزمون
۱۳	طبقه بندی آزمون ها
۱۴	نظریه کلاسیک اندازه گیری
۱۶	مراحل ساختن آزمون های استاندارد شده
۱۶	تجزیه و تحلیل سوالات آزمون
۱۸	روش های تجزیه و تحلیل سوالات آزمون
۲۱	ویژگی های آزمون
۲۵	هنجار
۲۶	تحلیل عاملی
۲۹	هدف تحلیل عاملی
۳۰	تعیین مناسب و کفایت تحلیل عاملی
۳۱	کفایت نمونه برداری
۳۲	انواع تحلیل عاملی

بخش دوم

مقدمه	۴۰
مفهوم هویت	۴۰
دیدگاه‌های نظری در مورد رشد هویت	۴۴
نظریه لووینگر	۴۴
مدل فرایند شکل‌گیری هویت گراته و انت	۴۶
مدل فرایندی شکل‌گیری هویت میشل برزونسکی	۴۶
نظریه باربارا و فیلیب نیومن	۴۸
دیدگاه فطرت‌گرا درباره شکل‌گیری هویت	۴۸
دیدگاه تجربه‌گرا درباره شکل‌گیری هویت	۴۸
دیدگاه معاصر درباره شکل‌گیری هویت	۴۸
نظریه اریکسون درباره هویت	۴۹
پایگاه‌های هویت «من» در دیدگاه مارشیا	۵۱
ویژگی‌های نگرشی، عاطفی، شناختی، و رفتاری پایگاه‌های هویت	۵۶
نقد دیدگاه مارشیا از نظر کوتاه و لوین	۶۱
پاسخ و اترمن به انتقاد کوتاه و لوین	۶۲
وجوه اشتراک نظریه مارشیا و نظریه اریکسون	۶۵
وجوه افتراق نظریه مارشیا و نظریه اریکسون	۶۵
فرایند شکل‌گیری هویت	۶۷
عوامل موثر در شکل‌گیری و تحول هویت	۷۰
آیا فرایند شکل‌گیری هویت بین زنان و مردان متفاوت است	۷۹
رابطه سن و انواع پایگاه‌های هویت	۷۹
انواع هویت	۸۰
پیامدها و عوارض بحران هویت	۸۷
پیامدهای فردی بحران هویت	۸۷

پیامدهای اجتماعی بحران هویت..... ۸۹

مروری بر پژوهش های انجام شده مرتبط با موضوع ۹۰

فصل سوم: روش شناسی پژوهش

مقدمه..... ۹۷

طرح پژوهش..... ۹۷

جامعه آماری..... ۹۷

حجم نمونه و روش نمونه گیری..... ۹۷

ابزار پژوهش ۹۸

روش گردآوری اطلاعات ۹۹

روش تجزیه و تحلیل داده ها ۹۹

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده های پژوهش

مقدمه..... ۱۰۲

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

مقدمه ۱۴۶

محدودیت ها..... ۱۵۹

پیشنهادهای تحقیق..... ۱۶۰

فهرست منابع ۱۶۱

فصل اول :

کلیات پژوهش

هر انسان از خود تعریفی دارد و به گونه ای رفتار می کند تا احترام به خود حفظ شود، بدون آنکه دیگری دست کم گرفته شود. این نحو فهم از خود است که آدمی را از دیگر موجودات جدا نموده و انسان می سازد. این مفهوم همان تعبیر «هویت» است که از زمان تولد پایه ریزی می شود و در دوران نوجوانی پیچیدگی خاصی پیدا می کند. مفهوم هویت، در دهه های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران در رویکردهای مختلف را به خود معطوف داشته است. افزایش بسیار زیاد تعداد جوانان در سال های اخیر که ناشی از ترغیب سنتی به ازدیاد نسل و افزایش جمعیت در اوایل دهه ۱۳۶۰ می باشد و مسئله هویت یابی آنان و تأثیر هویت در تعیین نوع و رفتار در ارتباط میان فردی و نقش موثر و سازگارانه آن در تعامل ها و مهارت های اجتماعی و رویارویی ها با مسائل زندگی از عوامل مهم این روی آوری است. همچنین نقش آن در اعتماد به نفس، خودکار آمدی، خودبستگی و ... جوانان در حیطه های فردی و گروهی و نقش این ویژگی ها در انسجام و یکپارچگی و عدم گسیختگی فرد و جامعه و در عین حال فراوانی رفتارهای ناشی از بحران هویت در جمعیت های بالینی و غیربالینی همراه با توجه روز افزون به انقطاع و گسست نسلی و سردرگمی افراد ناشی از عدم استقلال رفتاری و عدم احراز هویت متناسب با شرایط فعلی جهان پست مدرن امروز، عصر یک تمدن/ چند فرهنگ، از جمله عوامل مهم این روی آوری و جلب توجه پژوهشگران بوده است (برزگر ۱۳۸۴).

از نظر اریکسون (۱۹۶۸) آنچه هویت من نامیده می شود آن جنبه از من است که پس از ایجاد بحران روانی اجتماعی، گذار از کودکی به بزرگسالی به بررسی انتخاب و وحدت بخشیدن به تصاویر خود، با توجه به فضای عقیدتی خاص دوره جوانی می پردازد (رحیمی نژاد ۱۳۷۹).

بیشترین کوشش های انجام شده در جهت نتایج، توسعه اعتبار تجربی مفهوم هویت من اریکسون مربوط به حالات هویت است که توسط جیمز مارشیا (۱۹۶۶-۱۹۸۰) عنوان شده است.

مارشیا (۱۹۶۶) با مبنا قرار دادن نظریه اریکسون، تحول هویت را بررسی و ۴ پایگاه هویتی را مشخص کرده است. هویت یافتگی من در بالاترین و سردرگمی در پایین ترین سطح تحول قرار دارد. پایگاه های زودرس و معوق هم بین این دو پایگاه قرار می گیرند. این چهار حالت هویتی مورد اعتبار تجربی قرار گرفته اند و در جایگاه های متنوع فرهنگی، رشد قبلی، ویژگی های شخصیتی، سبک روابط بین فردی و سیر رشد مورد بررسی قرار گرفته اند (مارشیا، ۱۹۸۰).

مصاحبه روشی بود که مارشیا برای بررسی پایگاه هویتی در افراد استفاده می نمود.

پس از آن تلاش هایی در جهت سنجش عینی هویت من صورت گرفت که توسط آدامز و همکارانش از سال ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۹ نهایتاً منجر به تنظیم پرسشنامه ای جهت سنجش هویت من در ۲ حوزه مختلف منجر شد.

بررسی تحول هویت من در دوران دانشجویی توسط واترمن و واترمن (۱۹۷۱) و واترمن (۱۹۷۴) لوینگر و همکاران (۱۹۸۵)، بیانگر این مسئله است که بحران هویت در خلال دوران نوجوانی پایان یافته و در دوران نوجوانی نیز دامه می یابد .

تحقیقات فراوانی در این زمینه در خارج از ایران انجام گرفته است . در ایران بدلیل فقدان ابزار مناسب این تحقیقات بیشتر در زمینه هویت شغلی صورت گرفت (فیض درگاه ، ۱۳۷۴ . حسینی ، ۱۳۷۵) .

پرسشنامه سنجش عینی پایگاه هویت من (EOM-EIS-II) که نخستین بار توسط رحیمی نژاد (۱۳۷۹) مورد استفاده قرار گرفت ابزاری بود که با ایجاد تغییراتی در برخی از سوالات مربوط به ارتباط با جنس مخالف پرسشنامه را مورد استفاده قرار دادند. از آن پس این پرسشنامه مورد استفاده محققین قرار گرفت. نظر به اینکه از این پرسشنامه هنجاری برای نمونه ایرانی در اختیار نیست و به دلیل ناهمخوانی پرسشنامه با فرهنگ ایرانی - اسلامی محققین ناچار به ایجاد تغییراتی (تغییر یا حذف برخی از سوالات) در محتوای پرسشنامه شده اند که قطعاً این کار به پرسشنامه و مشخصه های روان سنجی آن، خدشه وارد خواهد نمود. از این رو در این بررسی سعی در ساختن ابزاری شد که مشکلات موجود رانداشته باشد.

بیان مسئله

با توجه به تنوع و گستردگی تغییرات روانشناسی در دوره نوجوانی و جوانی استفاده از نظریه ای که از استحکام علمی کافی برخوردار باشد و بتواند گستردگی و تنوع این تغییرات را مورد بررسی قرار دهد از اهمیت ویژه ای برخوردار است. از دیدگاه روانشناسی موضوع هویت، در شاخه های مختلفی چون روان شناسی اجتماعی، رشد، مرضی و شخصیت مورد بحث قرار گرفته است. اریک اریکسون^۱ سنین ۱۲ تا ۲۲ سالگی را دوره هویت یابی و شکل دهی شخصیت اجتماعی می داند. وی در نظریه خود برای اولین بار، ماهیت روانی - اجتماعی هویت را با توجه به نقش مهم جامعه در تأیید حمایت و کمک به شکل دهی آن مورد توجه جدی قرار داد. اما علی رغم پذیرش وسیع نظریه اریکسون در زمینه هویت و استفاده پژوهشگران، درمانگران و نظریه پردازان از آثار وی، تعریف عملیاتی یکسانی از ساخت های هویت از سوی اریکسون ارائه نشده است (به نقل از کوتاه و لوین ۱۹۸۷) .

لوینگر^۲ «هویت» را به شکل کل گرایانه، به عنوان «صفت سرآمد شخصیت»^۳ می داند. از نظر او «من»^۴ یک وسیله گزینش است که به فرد اجازه می دهد واقعیت خارجی را به طریقی درک کند تا اضطراب را کاهش دهد. وی ۸ مرحله را توصیف می کند تا به واسطه آن «صفت سرآمد شخصیت»

¹ Erick Erikson

² Loevinger

³ Master trait of personality

⁴ Ego

وجود را در طول نوزادی تعریف کرده و به سوی مراحل عملکرد بالغ تر، در اواخر جوانی و بزرگسالی رشد می دهد یا بازداری می کند.

گراته وانت^۱ (۱۹۸۷) مدل فرایندی شکل گیری هویت را مطرح نموده، او فرض کرده که کاوشگری، فرایند جمع آوری اطلاعات و آزمون فرضیه های مربوط به خویش، نقش های خود روابط فرد می باشد. وی به طور مفصل در مورد انواع فردی و موقعیتی موثر بر شکل گیری هویت بحث می کند. عواملی مثل عوامل شخصیتی، شناختی، موقعیت اجتماعی، جهت گیری کلی و کمتر درباره پویایی های خود سخن گفته است. میشل برزونسکی^۲ (۱۹۹۳) مدلی ارائه کرده که در واقع به گونه ای بسط مدل گراته وانت می باشد و پویایی های درونی شکل گیری هویت را روشن ساخته است.

باربارا^۳ و فیلیپ نیومن^۴ (۱۹۶۷) دو دوره جداگانه رشد روانی اجتماعی و نوجوانی قائل شده اند. آنها معتقدند که نوجوانان ابتدا باید به یک احساس هویت گروهی با همسالان خود، پیش از آن که در آنها هویت شخصی واحدی شکل گیرد، دست یابند. اولین دوره از آغاز بلوغ تا ۱۸ سالگی ادامه دارد و دوره دوم ۱۸ تا ۲۱ سالگی را شامل می شود. دوره اول را هویت گروهی در برابر از خود بیگانگی و دوره دوم را هویت فردی در مقابل اغتشاس در هویت خود خود از نظر نقش اجتماعی، نامگذاری می کنند.

بررسی تحول هویت من در دوران دانشجویی توسط واترمن^۵ (۱۹۷۱) و واترمن (۱۹۷۴) لوینگر و همکاران (۱۹۸۵) بیانگر این مسئله است که بحران هویت در خلال نوجوانی پایان نیافته و در دوران دانشجویی نیز ادامه میابد. بلوس^۶ متولد ۱۹۰۴ از دوستان کودکی اریکسون و در بزرگسالی از همکاران وی بشمار می رود. بلوس قاطع تر از اریکسون به نظریه روان تحلیل گری سنتی وفادار ماند. وی در مدرسه روان تحلیل گری وین با آنافرود همکاری می کرد. تبیین او در مورد فرایند ثانویه فردیت نوجوانی، با اتکا به نظریات ماهر بود که فرایند جدایی و تفرد را تشریح کرده بود. او نوجوانی را تجربه فردیت ثانویه می داند (کروگر ۲۰۰۰) در حالیکه اریکسون از اصطلاح هویت سن استفاده می کند، بلوس از اصطلاح منش استفاده می کند. (کروگر ۱۹۹۶) ۴ عامل در شکل گیری منش مورد نظر بلوس دخیلند: فرایند تفرد ثانوی، تلاش دوباره و غلبه بر ضربه های دوران کودکی، پیوستگی من و هویت جنسی (کروگر ۱۹۹۶). او شکل گیری منش را در ۳ مرحله زمانی ذکر می کند. گلاسر - موسس واقعیت درمانی - معتقد است هویت یک ساختار روانی اجتماعی است و باعث تمایز فرد از سایرین

¹ Gratevant

² Berzonsky.M.D

³ Barbara

⁴ Philip Newman

⁵ Vatterman

⁶ Bloth

می شود. هویت با شخصیت مترادف است و آن تصویری است که فرد از خویشتن داد. ۲ نوع هویت را از هم متمایز کرده. ۱ هویت موفق. ۲ هویت ناموفق.

اما هنگامیکه مارشیا اقدام به تعریف عملیاتی از هویت نمود، تعریف او به طور گسترده ای مورد توجه و قبول پژوهشگران قرار گرفت. (جوسلسن^۱ ۱۹۹۴، میوس^۲ ۱۹۹۶) شاید بتوان گفت، جیمز مارشیا (۱۹۶۱) کامل ترین تصویر را از فرایند منظم رشد، در مراحل هویت ارائه داده است. او هویت را سازمان دادن یک خود درونی شامل، ساخت خود، سیستم باورها، آرزوها و عقاید مهارت و تاریخچه فرد می داند. او هویت را به عنوان نتیجه ای از بحران و به دنبال آن تعهد در حوزه شغلی وایدئولوژی در نظر گرفت و بر اساس آن وضعیت هویت را به ۲ گروه تقسیم کرد. ۱ هویت دیررس و موفق ۲ هویت زودرس و منتشر. مارشیا براساس این ملاک ۴ پایگاه هویت متفاوت را که شیوه های متفاوت شکل گیری هویت را توصیف می کند مشخص کرد (مارشیا ۱۹۶۳) ۱ هویت سردرگم ۲ هویت زودرس ۳ هویت معوق ۴ هویت موفق. این ۴ حالت مورد اعتبار تجربی قرار گرفت. و در جایگاه های متنوع فرهنگی، رشد قبلی، ویژگی شخصیتی، سبک روابط بین فردی و سیر رشد مورد بررسی قرار گرفته اند.

در نظریه تحول روانی- اجتماعی شخصیت اریکسون به تاثیر شرایط فرهنگی بر شکل گیری هویت تاکید شده است. متأسفانه علی رغم وجود این تاکید، کمتر به بررسی عوامل فرهنگی موثر بر هویت یابی توجه شده است. کوه و لوین (۱۹۸۷) ضمن یک بررسی انتقادی از غفلت روانشناسان نسبت به جنبه های فرهنگی اجتماعی هویت می گویند: ما معتقدیم که در سازماندهی آثار اریکسون در زمینه هویت یابی باید نقش عوامل روان شناختی، فرهنگی، ساختارهای اجتماعی و جنبه های تاریخی را در نظر گرفت.

باتوجه به اهمیت مسئله هویت و متغیر های وابسته بدان سالها به دلیل عدم وجود ابزار مناسبی برای سنجش هویت در دسترس پژوهشگران و محققین، پرداختن به این موضوع در محافل علمی کشور مسکوت باقی مانده بود. رحیمی نژاد پرسشنامه سنجش عینی پایگاه هویت من (EOM-EIS^۳) را که در سال ۱۹۸۴ توسط گراته وانت و آدامز ساخته شده بود ترجمه کرده و با ایجاد تغییراتی در برخی از سوالات مربوط به ارتباط با جنس مخالف پرسشنامه را مورد استفاده قرار دادند. از آن پس این پرسشنامه مورد استفاده محققین قرار گرفت. نظر به اینکه از این پرسشنامه هنجاری برای نمونه ایرانی در اختیار نیست و به دلیل ناهمخوانی پرسشنامه با فرهنگ ایرانی- اسلامی محققین ناچار به ایجاد تغییراتی (تغییر یا حذف برخی از سوالات) در محتوای پرسشنامه شده اند که قطعاً این کار به پرسشنامه

¹Josselson

²Meeus .W.

³ Extended Objective Measure of Ego Identity Status

و مشخصه های روان سنجی آن، خدشه وارد خواهد نمود. از سویی طولانی بودن عبارات پرسشنامه باعث می شد تا آزمودنی ها ارتباط خوبی با آن برقرار نکنند (رحیمی نژاد، ۱۳۸۰). در پژوهشی که توسط سیث^۱ اسچوارتز^۲ (۲۰۰۴) جهت بررسی اعتبار ساختاری دو پرسشنامه سنجش پایگاه هویت، EOM-EIS و EIPQ^۳ انجام شد، مشخص شد EOM-EIS ابزار مرجحی برای انجام مقایسه بین پایگاه ها نیست بلکه برای زمانی که هدف بدست آوردن اندازه های پیوسته از پایگاه های هویت است، توصیه می شود. در بررسی دیگری در اشاره به محدودیت های پرسشنامه آدامز، وجود عبارات دو بخشی را علت انتخاب بیشتر گزینه « نظری ندارم » توسط آزمودنی ها می شود. عبارات به گونه ای است که برخی از آزمودنی ها بدلیل عدم همانند سازی با عبارات پرسشنامه بطور پیوسته از گزینه « مخالفم » استفاده کرده اند و در نتیجه در هیچ یک از زیر مقیاس هانمره نیاورده اند. (برگ^۴ و سوسانی^۵ ۲۰۰۵) از دیگر سو بررسی های انجام شده در این زمینه از وجود مولفه هایی خبرمی داد که هر یک می توانست اطلاعات ارزشمندی را در ارائه توصیف کاملتر و دقیقتری از هر یک از افراد پایگاه های هویت ارائه دهد، اقدام به ساخت و هنجاریابی پرسشنامه ای جهت سنجش پایگاه های هویت شد. مطالعات انجام شده در زمینه ارتباط شکل های مختلف پایگاه های هویتی با متغیرهای روانشناختی، نشان دهنده تلاش روان شناسان در پیش بینی تغییرات متغیر های مهم روان شناختی با استفاده از پایگاه هویتی افراد است.

برای نمونه مرور نتایج پژوهش های مختلف توسط واترمن (۱۹۹۲) حاکی از وجود رابطه هویت یافتگی و عزت نفس، اضطراب و افسردگی پایین، هدفمند بودن، همکاری و کمک به دیگران، ظرفیت صمیمیت بالا و رابطه مثبت با تفکر انتزاعی است. نتایج پژوهش های مربوط به رابطه سردرگمی هویتی با متغیرهای مختلف حاکی از عدم برخورداری از سلامت روانی مناسب و بعضاً آسیب های روان شناختی در این گروه است. برای نمونه کروگر^۶ (۱۹۶۶) با استناد به نتایج پژوهش های مختلف رابطه سردرگمی هویت و عزت نفس پایین، استقلال پایین، پایین بودن سطح قضاوت اخلاقی (پیش قراردادی یا قراردادی)، استفاده از سبک های شناختی کمتر پیچیده در مقایسه با هویت یافتگی و بحران زدگی، سطح بالای ناامیدی، فاصله گرفتن از دیگران و انزوا طلبی را گزارش کرده است.

¹ Seth j

² Schwartz

³ Ego Identity Process Questionnaire

⁴ Berg

⁵ Sousane

⁶ Kroger

لذا در مسیر طراحی پرسشنامه تلاش شد از متغیر هایی که رابطه نزدیکی با متغیر هویت دارند و به توصیف کامل تر و شناخت بهتر ما از افراد در پایگاه ها کمک می کنند استفاده شده و به عنوان سوالاتی به ساختار اولیه پرسشنامه اضافه شوند.

پیشرفت به سوی دستیابی به هویت تحت تأثیر ۸ عامل می باشد که در ذیل به آنها اشاره می شود: ۱ عامل شناختی ۲ تأثیرات والدین ۳ عوامل مربوط به مدرسه ۴ عوامل مربوط به بافت تاریخی فرهنگی ۵ ترتیب تولد و فاصله سنی فرزندان در خانواده ۶ رفتار نوجوان ۷ گفتگو. از سویی در برخی از پژوهش ها به تأثیرات روابط پدر- فرزندی و همانند سازی با والدین و سن در هنگام طلاق بر رشد هویت فرزندان پرداخته شده است. (میلاندو^۱، ملودی آمور^۲ ۲۰۰۵).

با توجه به عوامل موثر در فرایند شکل گیری هویت، محقق رابرآن داشت تا به انجام مقایسه ای بین دانشجویان شاهد و ایثارگر و دانشجویان دیگرپردازد. هرچند که ادبیات موجود ارتباط و شباهت دقیق معنایی با آزمودنی های مورد بررسی ما ندارند، اما در حد محدودی می توان به مقایسه نتایج دست زد. لذا این مسئله نیز یکی از سوالات پژوهش حاضر را تشکیل داد.

اهمیت و ضرورت پژوهش:

با توجه به افزایش بسیار زیاد تعداد جوانان در سال های اخیر مسئله هویت یابی آنان و تأثیر هویت در تعیین نوع رفتار در ارتباط های میان فردی و نقش موثر و سازگارانه آن در تعامل ها و مهارت های اجتماعی و رویارویی ها با مسائل زندگی و همچنین نقش آن در اعتماد به نفس و عزت نفس، خودکار آمدی و خود بسندگی، و ... جوانان در حیطه های فردی و گروهی نقش این ویژگی ها در انسجام و یکپارچگی و عدم گسست فرد و جامعه و در عین حال فراوانی رفتار های ناشی از بحران هویت در جمعیت های بالینی و غیر آن و همراه با توجه روز افزون به انقطاع و گسست نسلی و سردر گمی افراد ناشی از عدم استقلال رفتاری و عدم احراز هویت متناسب با شرایط فعلی جهان مدرن، سبب شود تا بیش از پیش توجه محققین و پژوهشگران به این موضوع معطوف شود. از سویی به دلیل وجود رابطه تنگاتنگ میان هویت و فرهنگ و وابسته به فرهنگ بودن این متغیر، محدود ابزارهای موجود جهت بررسی و ارزیابی مفهوم هویت، بدون توجه به این مسئله مورد استفاده قرار می گیرد و مسئله تهیه ابزاری مناسب و کارا جهت سنجش هویت و تعیین جایگاه فرد در هریک از پایگاه ها و مراتب تعریف شده در نظریه مارسیا از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

در حال حاضر، علی رغم وجود نظریات جدید و متعدد در زمینه هویت و شکل گیری و پویایی های آن، در زمینه سنجش هویت و ارزیابی آن ۴ پرسشنامه موجود می باشد. ۱ پرسشنامه گسترش یافته

¹ Millando

² Melody Amour

سنجش هویت عینی پایگاه من (EOM EIS) که در سال ۱۹۷۹ توسط آدامز^۱، شی^۲، فیچ^۳ برای سنجش ۴ پایگاه هویت ساخته شد. ۲ پرسشنامه سبک هویت که توسط برزونسکی (۱۹۸۹) ساخته شد. ۳ پرسشنامه هویت دینی که توسط کراکسیان ساخته شد و ۴ پرسشنامه ای جهت تشخیص اختلالات هویتی بر مبنای DSM-IV توسط احمدی ساخته شده است. در میان ابزارهای مذکور، پرسشنامه سنجش عینی پایگاه هویت من (۱۹۷۹) با توجه به اینکه از مبنای نظری قوی و قابل توجه برخوردار است بدون هنجار گزینی در جامعه ایرانی، مورد استفاده پژوهشگران قرار گرفته است و به دلیل ناهمخوانی پرسشنامه با فرهنگ ایرانی - اسلامی محققین ناچار به ایجاد تغییراتی (تغییر یا حذف برخی از سوالات) در محتوای پرسشنامه شده اند که قطعاً این کار به پرسشنامه و مشخصه های روان سنجی آن، خدشه وارد خواهد نمود. از سویی طولانی بودن عبارات پرسشنامه باعث می شد تا آزمودنی ها ارتباط خوبی با آن برقرار نکنند (رحیمی نژاد، ۱۳۸۰) از دیگر سو بررسی های انجام شده در این زمینه از وجود مولفه هایی خبرمی داد که هر یک می توانست اطلاعات ارزشمندی را در ارائه توصیف کامل ترو دقیق تری از هر یک از افراد پایگاه های هویت ارائه دهد. از این رو ضرورت تهیه و ساخت پرسشنامه ای جهت سنجش پایگاه هویت بر مبنای نظریه مارسیا و البته منطبق و هماهنگ با فرهنگ کشورمان بدیهی خواهد بود.

سوالات پژوهش

- ۱- آیا مجموعه سوالات پرسشنامه محقق ساخته از پایایی قابل قبولی برخوردار است؟
- ۲- آیا مجموعه سوالات پرسشنامه محقق ساخته از روایی مناسبی برخوردار است؟
- ۳- ساختار عاملی پرسشنامه از چه عواملی تشکیل شده است؟
- ۴- آیا تفاوت معنی داری بین دختران و پسران در این پرسشنامه وجود دارد؟
- ۵- آیا تفاوت معنی داری بین دانشجویان شاهد و غیر شاهد در این پرسشنامه وجود دارد؟
- ۶- هنجارهای پرسشنامه محقق ساخته چگونه است؟

اهداف پژوهش

این پژوهش دارای یک هدف اصلی و اساسی و چند هدف فرعی می باشد:

هدف کلی آن ساخت و هنجاریابی ابزاری مناسب به منظور ارزیابی و سنجش پایگاه هویت در بین جوانان دانشجوی و تعیین ویژگی های روانسنجی آن شامل پایایی، روایی، و ساختار عاملی می باشد.

¹ Adams

² Shea

³ Fitch

اهداف فرعی آن عبارتند از:

- ۱- بررسی تفاوت بین دختران و پسران در پایگاه های هویت
- ۲- بررسی تفاوت بین دانشجویان شاهد و غیر شاهد در پایگاه های هویت .

تعریف عملیاتی

هنجاریابی^۱: یعنی همسان کردن روش کاربرد، اجرا و نمره گذاری آزمون برای اینکه مقایسه نمره های افراد در آزمون به خصوص امکان پذیر باشد و همه تحت شرایط مساوی امتحان شوند. هنجاریابی شامل تعیین نوع دقیق مواد آزمون، شیوه اجراء نوع پاسخ ها و سایر مسائل مورد نظر در آزمون است. در فرایند تعیین کارکرد توسط افراد در یک آزمون که طبق شرایط خاص علمی و استاندارد صورت می گیرد، هنجار یابی آزمون گفته می شود (آناستازی ۷۹). هنجاریابی مستلزم تهیه و گسترش تبدیل هایی است که نمره های خام آزمون های روانی را که معمولاً قرار دادی هستند معنا می بخشد، هر زمان که نمره های تبدیل یافته شده بر اساس یک گروه مرجع قابل قبول در دسترس باشند گفته می شود که آزمون روان شناختی مورد نظر هنجار شده است (دلاور ۸۴).

روایی^۲: مهمترین عاملی که در ارزشیابی تست باید بدان توجه شود روایی تست است ، و مقصود از روایی ، مناسب بودن^۳ ، با معنا بودن^۴ ، و مفید بودن^۵ استنباط های خاصی است که از روی نمره های تست به عمل می آید. به منظور تایید این گونه استنباط ها لازم است شواهدی گرد آوری شود. در فرهنگ روانسنجی ، به فرایند گردآوری شواهدی که مقصود از آن تایید استنباط های معینی درباره نمره های تست است ، **رواسازی^۶** تست گفته می شود (هومن ، ۱۳۸۱).

به گونه کلی هر تست را می توانیم به یکی از سه معنای زیر منطبق بر جنبه ای از رفتار آدمی بدانیم . اصطلاحاتی که برای این منظور پذیرفته شده عبارت است از:

۱) روایی محتوا^۷ (روایی پیش بینی^۸ ۳) روایی سازه^۹ (ثرنادیک و هیگن ، ۱۹۷۷).

وسایل گوناگون شواهد روایی نیز برپایه سنت و با توجه به همین اصطلاحات ، به سه طبقه شواهد وابسته به محتوا ، شواهد وابسته به ملاک ، و شواهد وابسته به سازه . گروه بندی شده است .

¹ normalization
² validity
³ appropriateness
⁴ meaningfulness
⁵ usefulness
⁶ Test validation
⁷ Content validity
⁸ Predictive validity
⁹ Construct validity

پایایی^۱: اما در مبحث پایایی (اعتبار) با این پرسش روپرو هستیم که نمونه تست مورد نظر تا چه حد معرف دقیق مرجع وسیع تروکلی ترپاسخ هایی است که از آن مشتق می شود. آنچه در اینجا مورد علاقه ماست، درجه دقت اندازه گیری است و اگر فردی را دو بار با روش مورد نظر بسنجیم، نتایجی که بدست می آید با چه دقتی تکرار می شود. و نتایج حاصل تا چه حد مشابه، دقیق^۲، پیش بینی پذیر^۳ و قابل اعتماد^۴ است.

تحلیل عامل^۵: یک روش پیشرفته آماری است که مبنای اصلی آن تحلیل همبستگی های درونی میان مجموعه ای از متغیرها و تبیین این همبستگی ها بر حسب تعداد معدودی از متغیرها است که عامل نامبرده می شوند (دلاور، ۸۴).

تحلیل عاملی یکی از روش های تعیین روایی سازه است و آن آغازی برای شناسایی صفات روانی و تحلیل روابط موجود بین داده های رفتاری است. در فرایند تحلیل عاملی، تعداد متغیرها یا مقوله هایی که کارکرد فرد بر حسب آنها قابل توصیف است از مقدار آزمون های اصلی به تعداد بسیار محدودی از عامل ها یا صفات مشترک تحلیل می یابد، به بیان دیگر، تحلیل عاملی روشی است که بر پایه آن توصیف داده ها از طریق تعداد متغیرها یا به ابعاد زیر بنایی آن ساده تر می شود. (آناستازی ۱۳۷۹).

¹ reliability
² accurate
³ predictable
⁴ dependable
⁵ Factor analysis

فصل دوم:

مروری بر ادبیات پژوهش

مقدمه :

این فصل از دو بخش تشکیل شده است . در بخش اول مبانی نظری مربوط به آزمون سازی و هنجاریابی آزمون ها آورده شده است و در بخش دوم مفهوم هویت و نظریه های مربوط به آن پرداخته شده است .

۲-۱ مبانی نظری آزمون سازی و هنجاریابی

تعریف اندازه گیری

گنجی (۱۳۸۲) به نقل از لرد کلونین می گوید «زمانی که شما می توانید چیزی را که در مورد آن حرف می زنید اندازه بگیرید و آن را با اعداد تبیین کنید، در واقع چیزی از آن می دانید، اما زمانی که شما نمی توانید آن را اندازه بگیرید و نه با اعداد آن را تبیین کنید، شناخت شما از آن جزئی تر است.

اندازه گیری یعنی تعداد واحدهایی که در داخل مقدار معینی از جنس همان واحد جا می گیرد. اندازه گیری در معنای ریاضی کلمه، یعنی مقایسه دو مقدار از همجنس به ترتیب آن چه را که می خواهیم اندازه بگیریم باید قابلیت کمی شدن داشته باشد (گنجی، ۱۳۸۲).

اندازه گیری عبارت است از اختصاص اعداد به افراد به شیوه ای منظم، برای نشان دادن ویژگی های آنها. این اعداد مطابق شیوه ای بسیار دقیق و قابل تکرار به افراد تخصیص داده می شوند. نظریه اندازه گیری شاخه ای از آمار کاربردی است که می کوشد تا کیفیت اندازه گیری ها را توصیف، مقوله بندی و ارزشیابی کند. معنا دار بودن دقت و سودمندی اندازه گیری ها را بهبود بخشد و روش هایی برای به وجود آوردن ابزارای اندازه گیری نوین و بهتر پیشنهاد کند (آلن وین ، ترجمه دلاور، ۱۳۸۴).

سیف (۱۳۸۲) اندازه گیری را این گونه تعریف نموده است «فرایندی که تعیین می کند یک شخص یا یک چیز چه مقدار از یک ویژگی را برخوردار است».

واژه های اندازه گیری و ارزشیابی^۱ دو واژه شبیه به هم اما متفاوت هستند که امکان دارد گاه به جای یکدیگر بکار روند. به همین دلیل برای پیشگیری از چنین اشتباهی باید به تعاریف و تفاوت این دو واژه دقت نمود. کرونباخ^۲ (۱۹۶۲) ارزشیابی را به عنوان «گردآوری و کاربرد اطلاعات به منظور اخذ تصمیم در مورد برنامه آموزشی» و سی ای بیبای^۳ (۱۹۷۵) آن را به عنوان «فرایند

¹ Evaluation

² Cronbach

³ C . a . bebay

نظامدار گردآوری و تفسیر شواهدی که منجر به داوری ارزشی می شود و در نهایت به عمل می انجامد تعریف کرده اند (کرمی، ۱۳۸۲).

آزمون

آزمون وسیله ای است عینی و استاندارد شده که برای اندازه گیری نمونه ای از رفتارها یا خصائص آدمی به کار می رود. در این تعریف، مراد از عینی بودن آن است که روش اجرا، نمره دادن و تعبیر و تفسیر نتایج آزمون بر اساس قواعدی معین و مشخص صورت می گیرد و قضاوت و نظر شخصی در آن ها بی تأثیر است. برای هر آزمون دستورالعمل خاصی در مورد نحوه اجرا، طول مدت آزمایش، دستورهای شفاهی و نحوه ارائه مثال ها و روش تفسیر نمره ها تهیه می شود (شریفی، ۱۳۸۱).

اصطلاح استاندارد شده بدین معناست که آزمون قبلاً در مورد گروه نمونه ای از افراد مورد نظر در بوته آزمایش گذاشته شده و نتایج پژوهش های مربوط به آن از راه روش های آماری تجزیه و تحلیل قرار گرفته و روایی آن تعیین شده است و نیز دارای جدول نرم یا هنجارهایی است که نمره های خام آزمون بر مبنای آن تعبیر و تفسیر می شوند. مقصود از نمونه ای از رفتارها یا خصائص آن است که در هر آزمون نمونه های کوچکی از رفتارها یا خصائص فرد که به دقت انتخاب شده است مورد مشاهده و اندازه گیری قرار می گیرد (شریفی، ۱۳۸۱).

در زمینه آزمون و مفهوم آن سیف (۱۳۷۵) به نقل از گیج^۱ و برلاینر^۲ (۱۹۹۸) می گوید: «آزمون یک روش نظامدار برای اندازه گیری نمونه ای از رفتار است، برای این که بتوان آن را با توجه به معیار یا هنجار ارزشیابی کرد». آناستازی آزمون را اندازه ای عینی و استاندارد از چگونگی یک رفتار تعریف می کند (کرمی، ۱۳۸۲).

مفهوم آزمون از مفهوم اندازه گیری محدودتر است و معمولاً نمونه ای از رفتار را اندازه می گیرد. هر آزمون از چند سوال تشکیل شده است که جایگاه آزمودنی را در صفت مورد اندازه گیری تعیین می کند (کرمی، ۱۳۸۲). پروفیسور آندره ری آزمون را وسیله تمایز بین افراد بر اساس یک درجه بندی تعریفی می کند (گنجی، ۱۳۷۷).

پیرپیشو، روانشناس معاصر فرانسوی با تعریفی مشابه تعریف آناستازی، آزمون را چنین تعریف می کند: «آزمون عبارت است از یک موفقیت استاندارد شده که به عنوان انگیزه برای یک رفتار به کار می رود. این رفتار، کمی یا کیفی، با میانگین افراد دیگری که در همان موقعیت قرار

¹ Gij

² Berlainer